Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
VERICI TRSTENJAK
přednesené dne 6. prosince 2011 [1]

Věc C-472/10

Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság
proti
Invitel Távközlési Zrt

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Pest Megyei Bíróság (Maďarsko)]

„Ochrana spotřebitele — Směrnice 93/13/EHS — Článek 3 odst. 1 ve spojení s bodem 1 písm. j) a bodem 2 písm. d) přílohy — Články 6 a 7 — Zneužívající klauzule ve spotřebitelských smlouvách — Podmínka opravňující prodávajícího nebo poskytovatele, aby jednostranně změnil podmínky smlouvy, aniž by výslovně popsal způsob změny ceny nebo uvedl pádný důvod — Zneužívající povaha klauzule — Právní účinky určení zneužívající povahy klauzule v rámci žaloby ve veřejném zájmu — Actio popularis — Účinek rozsudku vnitrostátního soudu určujícího zneužívající povahu erga omnes“

I – Úvod

1. Základem projednávané věci je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce maďarského Pest Megyei Bíróság (dále jen „předkládající soud“) podaná na základě článku 267 SFEU, kterou tento soud klade Soudnímu dvoru několik otázek týkajících se výkladu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách [2]. Projednávaná věc Soudnímu dvoru poskytuje příležitost, aby při výkonu své pravomoci v oblasti výkladu rozhodl o zcela nových právních otázkách souvisejících s uvedenou směrnicí. Ačkoliv uvedená směrnice nebyla od svého přijetí změněna, stále přináší různé právní otázky – věcné i procesní – jak ukazuje značné množství žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. V tomto ohledu je třeba uvést, že směrnice 2011/83/EU o právech spotřebitelů, která byla přijata Evropským parlamentem a Radou dne 25. října 2011 [3] a která je založena na plné harmonizaci vnitrostátních pravidel ochrany spotřebitele, přináší pouze dílčí změny směrnice 93/13, které nemají vliv na řešení právních otázek vzešlých z projednávané věci.

1 — Původní jazyk stanoviska: němčina.
Jednací jazyk: maďarština.

2 — Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288.

3 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (Úř. věst. 304, s. 64). V návaznosti na zveřejnění uvedené směrnice v *Úředním věstníku Evropské unie* dne 22. listopadu 2011 ji členské státy musí provést do svých vnitrostátních právních řádů nejpozději dne 13. prosince 2013. Článek 32 této směrnice, kterým se vkládá článek 8a do směrnice 93/13, členským státům ukládá, aby Komisi informovaly o specifických vnitrostátních ustanoveních, tedy ustanoveních směřujících k rozšíření hodnocení podmínky uvedené v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, jakož i vypracování vnitrostátních seznamů klauzulí považovaných za zneužívající. Přijetí směrnice o právech spotřebitelů se časově shoduje s předloženým návrhem Komise nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje [COM(2011) 635 final]. Uvedený návrh předpokládá, že smluvním stranám bude umožněno, aby zvolily evropské smluvní právo v rámci přeshraničních kupních smluv, za podmínky, že svou volbu provedou výslovně. Kapitola 8 návrhu (články 79 až 86 nadepsané „Nepřiměřené smluvní podmínky [Zneužívající klauzule]“) obsahuje ustanovení týkající se zneužívajících klauzulí uvedených jak ve smlouvách uzavřených mezi prodávajícími nebo poskytovateli a spotřebiteli, které do značné míry odpovídají ustanovením směrnice 93/13, tak smlouvy uzavírané mezi prodávajícími či poskytovateli navzájem (viz, pokud jde o vývoj v oblasti soukromého spotřebitelského práva: Wendehorst, C., „Auf dem Weg zu einem zeitgemäßen Verbraucherprivatrecht: Umsetzungskonzepte“, *Neuordnung des Verbraucherprivatrechts in Europa? – Zum Vorschlag einer Richtlinie über Rechte der Verbraucher*, Vídeň 2009, s. 154 a násl., a v oblasti mezinárodního práva soukromého, Ferrari, F., *Ein neues Internationales Vertragsrecht für Europa*, Gottmadingen 2007, s. 57).

2. Základem žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce je spor mezi Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság (vnitrostátní úřad ochrany spotřebitele, dále jen „žalobce v původním řízení“) a společností Invitel Távközlési Zrt. (dále jen „žalovaná v původním řízení“) ve věci konkrétní smluvní klauzule, která je obvykle uvedena v obecných podmínkách smluv uzavíraných žalovanou v původním řízení s jejími zákazníky a která jí poskytuje právo dodatečně fakturovat uvedeným zákazníkům náklady a výdaje související s různými službami, aniž byl způsob jejich výpočtu předem stanoven ve smluvních podmínkách. Žalobce v původním řízení, jenž z toho dovodil zneužívající povahu smluvní klauzule, podal k předkládajícímu soudu návrh na prohlášení neplatnosti uvedené klauzule a vrácení těchto nákladů a výdajů.

3. Podstatou první předběžné otázky předkládajícího soudu, která se ve skutečnosti skládá ze dvou dílčích otázek, je, jakým způsobem má být v právním řádu členského státu upraven systém, který zákonodárce Unie zavedl směrnicí 93/13 za účelem ochrany spotřebitele, aby tohoto cíle bylo dosaženo. Jedná se konkrétně o otázku, jaké jsou požadavky směrnice 93/13, pokud jde o možnosti organizací na ochranu spotřebitelů vystupovat před soudy proti zneužívajícím klauzulím. Předkládající soud se dále táže, jaký právní účinek může být ve vnitrostátním právním řádu přiznán rozsudkům vnitrostátního soudu, které konstatují zneužívající povahu smluvní klauzule. Druhá předběžná otázka se odlišuje svým předmětem od obou výše uvedených otázek tím, že se týká případné kvalifikace sporné klauzule jako „nepřiměřené [zneužívající]“ ve smyslu směrnice 93/13.

II – Normativní rámec

A – *Unijní právo*

4. Účelem směrnice 93/13 je podle jejího čl. 1. odst. 1 sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se zneužívajících klauzulí ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb (dále jen „prodávající nebo poskytovatel“) a spotřebitelem.

5. Článek 3 směrnice stanoví:

„1. Smluvní podmínka [klauzule], která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou [zneužívající], jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti [dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

[…]

3. Příloha obsahuje informativní a demonstrativní seznam klauzulí, které mohou být pokládány za zneužívající.“

6. Článek 4 směrnice zní takto:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se nepřiměřenost [zneužívající povaha] smluvní podmínky [klauzule] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení nepřiměřené [zneužívající] povahy podmínek [klauzulí] se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, pokud jsou tyto podmínky sepsány jasným a srozumitelným jazykem.“

7. Článek 6 odst. 1 téže směrnice stanoví:

„Členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule] použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí].“

8. Článek 7 směrnice stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a konkurentů existovaly přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.

2. Prostředky uvedené v odstavci 1 musí obsahovat ustanovení, podle nichž osoby nebo organizace, které mají podle vnitrostátních právních předpisů oprávněný zájem na ochraně spotřebitelů, mohou požádat v souladu s vnitrostátními právními předpisy soud nebo příslušné správní orgány o rozhodnutí, zda smluvní podmínky [klauzule] sepsané pro obecné použití jsou nepřiměřené [zneužívající], aby tak mohly použít vhodné a účinné prostředky k zabránění dalšímu použití takových podmínek.

3. S náležitým ohledem na vnitrostátní právní předpisy mohou být zákonné opravné prostředky uvedené v odstavci 2 zaměřeny odděleně nebo společně proti řadě prodávajících nebo poskytovatelů z téhož hospodářského odvětví nebo jejich sdružením používajícím stejné obecné smluvní podmínky nebo podobné podmínky nebo doporučujícím jejich použití.“

9. Článek 8 směrnice 93/13 stanoví:

„Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.“

10. Příloha k této směrnici obsahuje seznam podmínek, které mohou být na základě čl. 3 odst. 3 prohlášeny za nepřiměřené [zneužívající]:

1.

„1. Podmínky, jejichž cílem nebo následkem je:[…]

j) možnost, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil podmínky smlouvy bez pádného důvodu, který je uveden ve smlouvě;

[…]

l) možnost, aby cena zboží byla stanovena v okamžiku dodávky nebo aby prodávající nebo poskytovatel zvýšil cenu, aniž by v obou případech dal spotřebiteli odpovídající právo smlouvu zrušit, jestliže je konečná cena příliš vysoká v poměru k ceně dohodnuté při uzavírání smlouvy;

[…]

2. Oblast působnosti pododstavců g), j) a l)

d) Pododstavec l) není na překážku doložkám o cenové indexaci, pokud je zákon připouští, za předpokladu, že způsob, kterým se ceny mění, je výslovně popsán.“

B – *Vnitrostátní právo*

11. Podle čl. 209/A odst. 2 maďarského občanského zákoníku (Polgári Törvénykönyv, dále jen „občanský zákoník“) jsou zneužívající klauzule obsažené ve spotřebitelských smlouvách ve formě všeobecných smluvních podmínek, nebo podmínky, které prodávající nebo poskytovatel formuloval jednostranně, předem a bez individuálního sjednání, neplatné.

12. Článek 209/B odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že se určení neplatnosti zneužívajících klauzulí, které jsou součástí spotřebitelských smluv jako všeobecné smluvní podmínky, podle čl. 209/A odst. 2 může u soudu domáhat rovněž entita stanovená zvláštním právním předpisem. Prohlášení zneužívající klauzule za neplatnou soudem bude účinné vůči všem osobám, které uzavřely smlouvu s tím, kdo používá tuto klauzuli.

13. Článek 209/B odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že entita stanovená zvláštním právním předpisem se může rovněž domáhat určení, že všeobecná smluvní podmínka, která byla sepsána za účelem uzavírání spotřebitelských smluv a byla zveřejněna, ačkoli ještě nebyla použita, je zneužívající klauzulí. Určí-li soud, podle ustanovení odstavce 3, v řízení podle odstavce 2, že sporná obecná smluvní podmínka je zneužívající, prohlásí ji za neplatnou v případě, že může být použita (v budoucnosti) s účinkem pro každou osobu, která uzavře smlouvu s prodávajícím nebo poskytovatelem, který podmínku zveřejnil. Každý, kdo používá zneužívající klauzuli, je povinen uspokojit nároky, které spotřebitelé na základě rozsudku uplatní. Rozsudek soudu rovněž tomu, kdo veřejně šířil zneužívající klauzuli, zakáže její používání.

14. Článek 39 odst. 1 zákona CLV z roku 1997 o ochraně spotřebitele (fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény) stanoví, že proti osobám, jejichž protiprávní činnost se týká velkého počtu spotřebitelů nebo způsobuje významnou škodu, mohou úřad pro ochranu spotřebitele, veřejnoprávní entita, která zastupuje zájmy spotřebitelů, nebo státní zastupitelství zahájit řízení na ochranu těchto spotřebitelů nebo za účelem náhrady významné škody. Toto řízení může být zahájeno i v případě, že nelze určit totožnost spotřebitelů, kterým vznikla škoda.

15. Článek 132 odst. 2 písm. c) zákona C z roku 2003 o elektronických komunikacích (Elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény) stanoví, že poskytovatel služeb může jednostranně změnit smluvní podmínky, pokud je změna odůvodněna podstatnou změnou okolností. Článek 132 odst. 4 téhož zákona poskytovateli služeb umožňuje, aby jednostranně určil případy, ve kterých může jednostranně změnit všeobecné smluvní podmínky po uzavření smlouvy. Zákonodárce nestanoví ani právní meze, ani záruky s ohledem na toto rozhodnutí poskytovatele služeb.

16. Podle čl. 132 odst. 5 zákona o elektronických komunikacích nemůže účastník odstoupit od smlouvy v situaci, kdy se zavázal užívat službu po stanovené časové období, podepsal účastnickou smlouvu se zřetelem k výhodám z ní plynoucím a změna se netýká výhod, které získal. Podle předkládajícího soudu toto ustanovení zákona jednostranně a neopodstatněně určuje práva a povinnosti smluvních stran v neprospěch spotřebitelů téměř bez věcného omezení a nebere v potaz dobrou víru, poctivost v obchodním styku a spravedlivé rozdělení rizika.

III – Skutkový stav, původní řízení a předběžné otázky

17. Jak vyplývá ze spisu, žalovaná v původním řízení ve svém postavení telekomunikačního operátora provozujícího služby pevné sítě, v roce 2008 zavedla do svých obecných smluvních podmínek úpravu týkající se nákladů souvisejících s platbou poštovní poukázkou. Tyto podmínky stanoví, že v případě platby poštovní poukázkou má poskytovatel služeb právo účtovat dodatečné náklady, které z toho vyplývají. Obecné podmínky nicméně nestanoví způsob výpočtu těchto nákladů za platbu poštovní poukázkou.

18. Žalobce v původním řízení obdržel v návaznosti na to řadu stížností spotřebitelů, které podle jeho názoru svědčí o zneužívající povaze výše uvedených klauzulí. Vyzval tak písemně žalovanou, aby v tomto bodě změnila své obecné podmínky, což posledně uvedená striktně odmítla.

19. Žalobce v původním řízení ve své žalobě ve veřejném zájmu, podané k předkládajícímu soudu na základě čl. 39 odst. 1 maďarského zákona o ochraně spotřebitele, požaduje, aby byla určena zneužívající povaha uvedené klauzule v souladu s čl. 209/B odst. 1 občanského zákoníku a dále aby bylo uloženo okamžité a zpětné vrácení všech částek, které žalovaná v původním řízení vybrala na základě protiprávní fakturace nákladů na platbu poštovní poukázkou.

20. Předkládající soud má pochybnosti ohledně výkladu některých ustanovení směrnice 93/13. Domnívá se, že jejich výklad Soudním dvorem je nezbytný pro rozhodnutí věci v původním řízení. Z tohoto důvodu se rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Může být čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách vykládán v tom smyslu, že zneužívající smluvní klauzule není závazná pro žádného spotřebitele v případě, že zákonem určená a k tomu legitimovaná entita jménem spotřebitelů prostřednictvím žaloby ve veřejném zájmu (*popularis actio*) navrhne, aby tato zneužívající klauzule, která je součástí spotřebitelské smlouvy, byla prohlášena za neplatnou?

2) Je-li na základě žaloby ve veřejném zájmu vydán rozsudek i ve prospěch spotřebitelů, kteří nejsou účastníky řízení, který zakazuje používat zneužívající obecnou smluvní klauzuli, může být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že tato zneužívající klauzule, která je součástí spotřebitelských smluv, není závazná pro všechny dotčené spotřebitele ani v budoucnosti, takže soud musí vyvodit odpovídající právní důsledky i bez návrhu?

3) Může být čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 pododstavcem j) a bodem 2 pododstavcem d) přílohy použitelné podle čl. 3 odst. 3 téže směrnice vykládán v tom smyslu, že v případě, že prodávající nebo poskytovatel stanoví jednostrannou změnu smluvních podmínek, aniž by výslovně popsal způsob změny ceny nebo ve smlouvě upřesnil pádné důvody, je tato smluvní klauzule zneužívající *ipso iure*?“

IV – Řízení před Soudním dvorem

21. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ze dne 25. srpna 2010 byla kanceláři Soudního dvora doručena dne 29. září 2010.

22. Písemná vyjádření předložili ve lhůtě stanovené v článku 23 statutu Soudního dvora žalobce v původním řízení, maďarská a španělská vláda, jakož i Evropská komise.

23. Jelikož nikdo ze zúčastněných nepodal návrh na zahájení jednání, bylo po všeobecné schůzi Soudního dvora konané dne 7. září 2011 možné vypracovat k této věci stanovisko.

V – Hlavní argumenty zúčastněných

A – *K první otázce*

24. *Maďarská vláda* s odkazem na judikaturu Soudního dvora uvádí, že kolektivní opatření stanovená v článku 7 směrnice 93/13 mají preventivní povahu, jelikož mají za cíl zakázat používání zneužívajících klauzulí působících újmu spotřebitelům. Prostředek žaloby ve veřejném zájmu, na který je směrnice

2009/22/ES rovněž použitelná, má za cíl ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů, ať jsou účastníky řízení či nikoliv. V důsledku toho je třeba vykládat společně čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13 v tom smyslu, že klauzule, které jsou předkládajícím soudem považovány za zneužívající, nemohou vázat žádného spotřebitele a v budoucnosti je nelze používat.

25. Vnitrostátní soud na jedné straně musí podle směrnice 93/13 konstatovat bez návrhu zneužívající povahu smluvní klauzule a případně ji nepoužít, s výhradou námitky spotřebitele. Vnitrostátnímu soudu na straně druhé přísluší, aby určil právní důsledky vyplývající z určení zneužívající povahy smluvní klauzule v rámci žaloby na zdržení se jednání.

26. Podle názoru *španělské vlády* není zneužívající smluvní klauzule pro žádného spotřebitele závazná, a to ani v budoucnu, pokud entita, která je k tomu řádně legitimována, formou žaloby navrhne určení nezávaznosti smluvní podmínky, a soud, který o žalobě rozhoduje, uvedenému návrhu vyhoví. Vnitrostátní soud je mimoto povinen dovodit bez návrhu právní důsledky vyplývající z takového určení zneužívající povahy a zákaz jejich používání ve spotřebitelských smlouvách.

27. *Komise* uvádí, že ustanovení čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, podle kterého nejsou zneužívající klauzule pro spotřebitele závazné, ukládá členským státům povinnost dospět k určitému výsledku. Podmínky provedení do vnitrostátního právního řádu musí být v souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity, jak byly definovány v judikatuře Soudního dvora.

28. Vzhledem k tomu, že čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 nestanoví přesná a podrobná pravidla týkající se způsobu ukončení používání zneužívajících klauzulí, uvedená směrnice nebrání tomu, aby právní účinky prohlášení neplatnosti zneužívající klauzule v rámci žaloby na zdržení se jednání nebyly omezeny pouze na účastníky sporu. Maďarské právní předpisy, které stanoví, že uvedené prohlášení neplatnosti platí vůči každému, kdo uzavřel smlouvu s prodávajícím nebo poskytovatelem používajícím uvedenou klauzuli, přispívá k dosahování cílů směrnice. Komise dále prohlásila, že směrnice 93/13 nebrání vnitrostátní právní úpravě, podle které je vnitrostátní soud povinen bez návrhu vyvodit právní důsledky, které vyplývají z rozhodnutí ve prospěch spotřebitelů, kteří nejsou účastníky sporu.

B – *Ke druhé otázce*

29. *Maďarská vláda* i *Komise* tvrdí, že článek 3 směrnice 93/13 definuje abstraktně všechny prvky, které smluvní podmínce propůjčují její zneužívající povahu. Příloha směrnice mimoto obsahuje demonstrativní seznam klauzulí, které mohou být prohlášeny za zneužívající. Pouhá skutečnost, že klauzule je uvedena v uvedeném seznamu, neznamená, že musí být nutně považována za zneužívající. Přísluší spíše vnitrostátnímu soudu, aby sám rozhodl a přihlédl k obecným kritériím posouzení, která jako taková podléhají výkladové pravomoci Soudního dvora.

30. *Maďarská vláda* s odkazem na okolnosti věci v původním řízení uvádí, že jednostranná změna smluvních podmínek bez uvedení podrobností nebo důvodu uvedené změny není v souladu se směrnicí 93/13, jelikož vytváří významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi smluvních stran. Vnitrostátnímu soudu nicméně přísluší, aby smluvní podmínku posoudil v závislosti na všech okolnostech věci s přihlédnutím ke kritériím stanoveným směrnicí 93/13.

31. *Španělská vláda* tvrdí, že pokud si prodávající nebo poskytovatel ve smluvní klauzuli vyhradí právo provést jednostrannou změnu všeobecných podmínek, aniž v ní stanoví podrobnosti nebo důvod změny ceny, musí být taková klauzule považována za zneužívající.

VI – Právní posouzení

A – *K první předběžné otázce*

32. Podstatou první předběžné otázky, která se skládá ze dvou dílčích otázek, je ověření souladu maďarského systému skupinových žalob ve formě žaloby ve veřejném zájmu (*actio popularis*), které mohou být podle vnitrostátního práva podávány entitami na ochranu spotřebitele, se směrnicí 93/13. Zkoumání těchto otázek umožní zabývat se podrobněji charakteristikami systému ochrany spotřebitele proti zneužívajícím klauzulím, který byl zaveden směrnicí 93/13. Takto získané poznatky přispějí k nalezení odpovědi na jednotlivé otázky položené předkládajícím soudem.

33. V návaznosti na obecné vymezení systému ochrany se budu zabývat zkoumáním takového prostředku žaloby na zdržení se jednání, jako je prostředek koncipovaný tvůrci uvedené směrnice, a soustředím se na zásadní otázku právních účinků, které musí mít rozsudek vnitrostátního soudu, jímž rozhodl o žalobě ve veřejném zájmu, aby dosáhl splnění cíle ochrany spotřebitele sledovaného směrnicí 93/13.

1. Ochrana spotřebitele jako cíl směrnice

34. Podle ustálené judikatury Soudního dvora vychází systém ochrany zavedený směrnicí z myšlenky, že spotřebitel se nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak slabší vyjednávací pozice, tak úrovně informovanosti, což jej vede k tomu, že přistoupí na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah [4]. S ohledem na takové nerovné postavení stanoví čl. 6 odst. 1 uvedené směrnice, že zneužívající klauzule nejsou pro spotřebitele závazné. Jak vyplývá z judikatury, jedná se o kogentní ustanovení, které směřuje k nahrazení formální rovnováhy mezi právy a povinnostmi smluvních stran rovnováhou skutečnou, která může obnovit rovnost mezi těmito smluvními stranami [5].

35. Za účelem zajištění ochrany zamýšlené směrnicí 93/13 Soudní dvůr při četných příležitostech zdůraznil, že nerovné postavení mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem může být narovnáno pouze pozitivním zásahem, vnějším ve vztahu k samotným smluvním stranám [6]. Soudní dvůr tak ve světle těchto zásad rozhodl, že vnitrostátní soud musí posuzovat zneužívající povahu smluvní klauzule i bez návrhu [7]. Oprávnění soudu přezkoumat bez návrhu protiprávnost klauzule totiž podle Soudního dvora představuje „prostředek vhodný k dosažení jak cíle stanoveného článkem 6 směrnice, kterým je zamezit tomu, aby byla pro spotřebitele závazná zneužívající klauzule, tak i cíle článku 7 směrnice, vzhledem k tomu, že tento přezkum může mít odrazující účinek, a může tudíž přispět k tomu, aby bylo zabráněno používání zneužívajících klauzulí ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli“ [8]. Tato možnost přiznaná soudu byla posouzena jako nezbytná pro to, aby „spotřebiteli byla zajištěna účinná ochrana, zejména s ohledem na nezanedbatelné nebezpečí, že tento spotřebitel o svých právech neví nebo je vykonává s obtížemi“ [9].

4 — Viz rozsudky ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941, bod 25), a ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, Sb. rozh. s. I-10421, bod 25).

5 — Viz rozsudky Mostaza Claro (uvedený výše v poznámce pod čarou 4) a ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, Sb. rozh. s. I-4713, bod 25).

6 — Viz rozsudky Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (uvedený výše v poznámce pod čarou 4, bod 27), Mostaza Claro (uvedený výše v poznámce pod čarou 4, bod 26), jakož i ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, Sb. rozh. s. I-9579, bod 31).

7 — Tamtéž, bod 32.

8 — Rozsudky ze dne 21. listopadu 2002, Cofidis (C-473/00, Recueil, s. I-10875, bod 32), a Mostaza Claro (uvedený výše v poznámce pod čarou 4, bod 27).

9 — Rozsudky Cofidis (uvedený výše v poznámce pod čarou 8, bod 33), a Mostaza Claro (uvedený výše v poznámce pod čarou 4, bod 28).

2. Kolektivní žaloba jako prostředek, který je v zásadě přiměřený a účinný ve smyslu článků 6 a 7 směrnice 93/13

36. Je sice pravda, že se předchozí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce týkaly otázek souvisejících s individuální právní ochranou, tedy případů, ve kterých spotřebitel sám bránil použití zneužívajících klauzulí například tím, že zpochybnil dotčenou smlouvu, nebo tím, že bránil jejímu nucenému výkonu. Bylo by však nesprávné, s ohledem na tuto okolnost, bez dalšího konstatovat omezený praktický význam ustanovení čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13, který umožňuje osobám nebo organizacím, aby se v zájmu spotřebitelů obracely na soudy za účelem zamezit použití zneužívajících smluvních klauzulí.

37. Tato ustanovení, která mají za cíl zavedení systému přezkumu *in abstracto*, skutečně doplňují systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 tím, že umožňují bojovat efektivně proti zneužívajícím klauzulím, i když spotřebitelé výjimečně nepodají žalobu, například kvůli vysokým nákladům řízení. To odpovídá rovněž cíli směrnice 93/13, kterým je nejen zajištění vhodné ochrany spotřebitelům v individuálních sporech s prodávajícími nebo poskytovateli, nýbrž obecněji i „ukončení“ používání zneužívajících klauzulí prodávajícími nebo poskytovateli, jak to vyplývá z čl. 7 odst. 1 směrnice.

38. K dosažení tohoto cíle čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 členským státům ukládá povinnost zavést „přiměřené a účinné prostředky“ za účelem efektivního odstranění zneužívajících klauzulí. Tento požadavek především znamená, že musí být možné zakázat použití zneužívající klauzule i nad rámec projednávané věci. V tomto ohledu přichází v úvahu prostředky občanského práva procesního, ale též správního práva, jakož i sankce trestní nebo správní povahy [10]. Členským státům přísluší, aby určily, který prostředek se bude jevit jako nejvhodnější a nejúčinnější s ohledem na podmínky existující v dotyčném právním řádu. V této oblasti mají členské státy volnost volby mezi různými mechanismy kontroly podle vlastní právní tradice. Ze systematického výkladu čl. 7 odst. 1 a 2 nicméně vyplývá, že je požadována dostatečná účinnost řízení [11]. K tomu náleží zejména vlastní rozhodovací pravomoc příslušného soudu nebo příslušného orgánu za účelem rozhodnutí o zneužívající povaze klauzule, dostupnost přiměřených a účinných prostředků, kterými může být ukončeno používání dotyčné podmínky.

10 — Ebers, M., „Unfair Contract Terms Directive (93/13)“, in: EC Consumer Law Compendium – Comparative Analysis (editoři Hans Schulte-Nölke/Christian Twigg-Flesner/Martin Ebers), s. 422 a násl. nabízí přehled různých prostředků existujících na úrovni členských států. Z tohoto přehledu vyplývá, že všechny členské státy stanoví postupy směřující k dosažení zákazu zneužívajících klauzulí. V některých členských státech existují prostředky správního práva, zatímco všechny členské státy připouštějí podání kolektivních žalob.

11 — Viz Micklitz, H.-W., „AGB-Gesetz und die EG-Richtlinie über missbräuchliche Vertragsklauseln in Verbraucherverträgen“, *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 1993, s. 529, který uvádí, že právní úprava Unie nechtěla zasahovat do druhu prováděného přezkumu. Členské státy měly naopak mít možnost svobodně rozhodnout o svěření přezkumu správním orgánům nebo entitám na ochranu spotřebitelů, za předpokladu, že tento přezkum bude přiměřený a účinný. Viz v tomto smyslu též Pfeiffer, T., in: *Das Recht der Europäischen Union – Kommentar* (vyd. E. Grabitz/M. Hilf), svazek IV, A5, čl. 7, bod. 14, s. 3, podle kterého členským státům přísluší, aby rozhodly, zda postup přezkumu *in abstracto* musí mít soudní nebo správní povahu. Je však požadována přiměřená účinnost řízení. Damm, R., „Europäisches Verbrauchervertragsrecht und AGB-Recht“, *Juristenzeitung*, 1994, s. 175, vykládá ustanovení čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13 v tom smyslu, že přísluší výlučně vnitrostátnímu právu, aby určilo, zda přezkum zneužívajících klauzulí *in abstracto* musí být uskutečňován v rámci soudního nebo správního řízení. Tento autor však rovněž uvádí, že unijní právo vyžaduje nejen existenci, nýbrž i účinnost kolektivní žaloby, jelikož požaduje použití přiměřených a účinných prostředků proti používání zneužívajících klauzulí.

39. Nejvýznamnějším a obligatorním prostředkem k dosažení účinného přezkumu stanoveného směrnicí je kolektivní žaloba, která byla známá v právních řádech některých členských států ještě před vstupem směrnice 93/13 v platnost [12]. Podle čl. 7 odst. 2 uvedené směrnice členským státům přísluší, aby dbaly na to, že „osoby nebo organizace, které mají podle vnitrostátních právních předpisů oprávněný zájem na ochraně spotřebitelů, mohou požádat v souladu s vnitrostátními právními předpisy soud nebo příslušné správní orgány o rozhodnutí“. Skutečnost, že autoři směrnice výslovně stanovili žalobu ve veřejném zájmu, ukazuje, že ji považují za prostředek, který je v zásadě přiměřený a účinný ve smyslu čl. 7 odst. 1 směrnice k trvalému zamezení používání zneužívajících smluvních klauzulí.

40. V této souvislosti je užitečné uvést, že z kvalitativního pohledu nejsou žaloby podané osobami nebo organizacemi zastupujícími zájmy spotřebitelů za účelem určení neplatnosti některých smluvních podmínek nebo dosažení zákazu jejich používání ve smlouvách posuzovány podle jiných kritérií, než jsou kritéria použitelná na žaloby podané individuálně spotřebiteli. Úvahy, které odůvodňují striktní ochranu spotřebitelů, na kterých Soudní dvůr založil svou judikaturu týkající se článku 6 směrnice 93/13 v rámci řízení individuální povahy, platí v zásadě stejně pro uvedené žaloby. Je totiž třeba zasáhnout za účelem ochrany spotřebitele, který se nachází v méně výhodném postavení, takovým způsobem, který prodávajícího nebo poskytovatele, jenž používá zneužívající klauzule, odradí. Z procesního hlediska, jak Soudní dvůr konstatoval v rozsudku ze dne 24. ledna 2002, Komise v. Itálie [13], je možné považovat za prostředek odrazení, vedle žalob na určení neplatnosti dotyčné podmínky, takové preventivní prostředky, jako jsou žaloby na zdržení se používání uvedených podmínek [14].

41. Žaloba ve veřejném zájmu jakožto kolektivní procesní prostředek umožňuje nejen podání takových návrhů, nýbrž má i takové charakteristiky, které odůvodňují to, aby byly považovány za efektivní prostředky odrazení [15]. Jak vyplývá z výše uvedeného rozsudku, tento názor je sdílen rovněž Soudním dvorem [16]. Ve srovnání s individuálními žalobami mají žaloby ve veřejném zájmu četné výhody. Tím, že

12 — Možnost podat žalobu v kolektivním zájmu proti zneužívajícím klauzulím existuje ve všech členských státech Evropské unie. Téměř všechny členské státy stanoví minimální standard v podobě žaloby na zdržení se jednání podané proti osobám, které používají nebo doporučují použití zneužívajících klauzulí. V naléhavém případě je obecně možné podat návrh k soudu na vydání předběžného opatření. Některé členské státy krom toho stanoví i žaloby na náhradu škody. V Německu mají kolektivní žaloby více než sto let dlouhou historii. *Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb* (zákon o boji proti nekalé soutěži) ve znění z roku 1896 poprvé přiznal profesním sdružením aktivní legitimaci. O téměř osmdesát let později tato aktivní legitimace sdružení na obranu spotřebitelů a profesních sdružení byla rozšířena na oblast všeobecných obchodních podmínek. Každý, kdo ve všeobecných obchodních podmínkách použije nebo doporučí použití ujednání zbavených platnosti na základě článku 307 až 309 *Bürgerliches Gesetzbuch* (občanského zákoníku) ve smluvních vztazích, může být vystaven žalobě na zdržení se jednání a, v případě doporučení, rovněž žalobě na zrušení podané oprávněnými entitami, například sdružení na ochranu spotřebitelů, obchodní a průmyslové komory a živnostenské komory (články 1 a 3 *Unterlassungsklagengesetz*, zákon o žalobách na zdržení se jednání). Ve Francii existuje od roku 1998 vedle soudního a správního přezkumu v individuálních sporech pravomoc sdružení na obranu spotřebitelů podat žalobu v kolektivním zájmu spotřebitelů (článek L421-1 a násl. *Code de la Consommation*, spotřebitelský zákoník). Uvedená sdružení mohou zaprvé podávat žaloby na zdržení se jednání (články L421-2 a L421-6) a zadruhé na náhradu škody, pokud jednání uživatele porušilo kolektivní zájmy spotřebitelů (články L421-1 a L431-7). V Polsku občanské právo procesní obsahuje poprvé od provedení směrnice 93/13 pravidla týkající se přezkumu *in abstracto* smluvních podmínek v rámci žalob v kolektivním zájmu (článek 478 a násl. polského zákona o občanském soudním řízení). Aktivně legitimována jsou nejen sdružení na ochranu spotřebitelů, všichni příslušní ombudsmani pro ochranu spotřebitelů, jakož i předseda Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a spotřebitelů, ale rovněž každý, kdo může uzavřít smlouvu s uživatelem na základě nabídky. Ve Spojeném království je uznána aktivní legitimace sdružení na ochranu spotřebitelů a žalující sdružení má právo vystupovat před soudem (články 11 a 12 *Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999*, nařízení z roku 1999 o zneužívajících klauzulích ve smlouvách uzavřených se spotřebiteli). Ve Španělsku zákon rovněž přiznává aktivní legitimaci sdružením na ochranu spotřebitelů (článek 12 a násl. *Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación*, zákon 7/1998 o všeobecných smluvních podmínkách), která jim umožňuje podávat žaloby na zdržení se jednání, na zrušení a na náhradu škody Od roku 2001 se navíc organizace na ochranu spotřebitelů mohou podle španělského občanského soudního řádu domáhat náhrady škody pro blíže neidentifikovanou skupinu spotřebitelů. V Rakousku rovněž existuje kolektivní žaloba určená na ochranu spotřebitelů (článek 28 a násl. *Konsumentenschutzgesetz*, zákon o ochraně spotřebitele). Sdružení na ochranu spotřebitelů a profesní organisace stanovené zákonem jsou legitimovány k podání žaloby na zdržení se jednání v případě porušení ustanovení práva na ochranu spotřebitele. V Itálii existuje podobná právní situace (článek 37 *Codice del consumo*, spotřebitelský zákoník). Ve Slovinsku všechny entity mající právní subjektivitu a založené za účelem obrany a ochrany zájmů spotřebitelů mohou, pokud uplynul jeden rok od jejího založení do podání žaloby, a s výhradou skutečného provozování činnosti, podat žalobu mající za cíl zakázat podniku používání protiprávních všeobecných obchodních podmínek nebo určení neplatnosti smluv s některými smluvními podmínkami nebo všeobecnými podmínkami zahrnutými do takových smluv (článek 74 a násl. *Zákon o varstvu potrošnikov*, zákon o ochraně spotřebitele). V Portugalsku jsou aktivně legitimováni jak spotřebitelé, tak sdružení na ochranu spotřebitelů, která nejsou přímo dotčena (článek 13 *lei n°24/96 de defesa do consumidor*, zákon o ochraně spotřebitele), pro podání žalob na zdržení se jednání a na náhradu škody.

13 — C-372/99, Recueil, s. I-819.

14 — Tamtéž, body 14 a 15.

15 — Viz v tomto smyslu Paisant, G., „Les limites de l'action collective en suppression de clauses abusives“, *La Semaine Juridique – Édition Générale*, č. 18, 2005, II-10057, který vyzdvihuje preventivní povahu kolektivní žaloby. Podle tohoto autora má kolektivní žaloba za cíl zabránit tomu, aby noví spotřebitele byli oběťmi smluvních klauzulí, které byly kvalifikovány jako zneužívající.

16 — Viz rozsudek Komise v. Itálie (uvedený výše v poznámce pod čarou 13, body 14 a 15), ve kterém Soudní dvůr zejména přiznal kolektivní žalobě odrazující povahu, když připomněl „preventivní povahu a odrazující účel stanovených žalob“.

kumulují společný zájem spotřebitelů, mohou před soudy obstát. Žalobami ve veřejném zájmu sdružení na obranu zájmů spotřebitelů spotřebitelům umožňují se vyjádřit, a přikládají jim váhu, což by nebylo možné v případě individuální žaloby, vzhledem k jejich typickému méně výhodnému postavení. Žaloby ve veřejném zájmu v konečném důsledku přispívají k posílení postavení spotřebitelů na procesní úrovni a osvobozují je zejména od finančního rizika souvisejícího s občanským řízením v případě neúspěchu ve věci, což je nebezpečí, které spotřebitele může odrazovat od toho, aby individuálně uplatňoval svá práva před soudem, stejně jako příliš nízká hodnota sporu, která by neodůvodňovala vynaložení nákladů na individuálním základě [17]. Úspěšné prosazení práva spotřebitelů prostřednictvím kolektivní žaloby vyžaduje dosažení správné rovnováhy mezi zájmy spotřebitelů a prodávajících nebo poskytovatelů, zajistí poctivou soutěž a prokáže, že žaloba ve veřejném zájmu je přinejmenším stejně důležitá k ochraně spotřebitele jako individuální žaloba.

42. Z výše uvedených důvodů se aktivně legitimované osoby nebo organizace mohou dovolávat judikatury Soudního dvora týkající se čl. 6 odst. 1 v rozsahu, v němž neexistují taková specifická ustanovení týkající se tohoto typu žaloby, jako je výkladové pravidlo v článku 5 uvedené směrnice [18] za účelem dosažení zákazu používání zneužívajících klauzulí.

43. Z výše uvedených úvah vyplývá, že systém kolektivní právní ochrany takového typu, jako je systém stanovený maďarskými právními přepisy, který využívá prostředku žaloby v kolektivním zájmu, v zásadě splňuje požadavky směrnice 93/13. To však nevypovídá o tom, zda uvedený systém ve své konkrétní podobě odpovídá uvedeným požadavkům. To je třeba dále zkoumat.

3. Podrobně k formě žaloby ve veřejném zájmu

44. Jak vyplývá z dvanáctého bodu odůvodnění směrnice 93/13, ta provádí pouze dílčí a minimální harmonizaci vnitrostátních právních předpisů o zneužívajících klauzulích [19]. Za těchto podmínek nelze připustit, aby uvedená směrnice měla za cíl harmonizaci kolektivních žalob v oblasti spotřebitelských sporů. Toto konstatování přesto nevylučuje, aby bylo přihlédnuto k dílčí harmonizaci podmínek podání takových kolektivních žalob na základě čl. 7 odst. 2 směrnice [20].

45. Ve prospěch dílčí harmonizace hovoří přesné požadavky týkající se formy řízení. Nezávisle na tom poskytuje možnost členských států zavést do svých právních řádů na základě čl. 7 odst. 2 směrnice rovněž prostředek žaloby ve veřejném zájmu, nepřímo údaje o způsobu, kterým musí být takové řízení uspořádáno, a především o právních účincích, které se musí pojit s rozhodnutími vnitrostátních soudů, jelikož takový systém ochrany může přispět k dosažení účinné a přiměřené ochrany spotřebitele pouze tehdy, když budou splněny konkrétní požadavky.

17 — Na tyto skutečnosti správně poukazuje Del Chiappa, P., „Le associazione, la rappresentanza e la partecipazione dei consumatori“, *I diritti dei consumatori* (vyd. Guido Alpa), svazek II, Turín 2009, s. 726, jakož i „La tutela individuale e collettiva dei consumatori“, *I diritti dei consumatori* (vyd. Guido Alpa), svazek I, Turín 2009, s. 146, a Fornage, A.-C., *La mise en oeuvre des droits du consommateur contractant* (vyd. Andreas Furrer a další), Brusel 2011, s. 378. Pokud se poměr náklady/užitky žaloby podané spotřebitelem jeví jako nepříznivý, spotřebitel zpravidla upustí od uplatňování svých práv u soudu. Uvedení autoři tak zastávají názor, že individuální právní ochrana je nezbytná, ale nedostatečná, pro zajištění trvalé ochrany spotřebitelů.

18 — Viz rozsudek ze dne 9. září 2004, Komise v. Španělsko (C-70/03, Sb. rozh. s. I-7999) ohledně pravidla výkladu článku 5 směrnice 93/13 a rozdílu, který tento článek činí mezi žalobami, které se týkají individuálního spotřebitele, a žalobami na zdržení se jednání, které se týkají osob nebo entit reprezentujících zájem spotřebitelů. Soudní dvůr tento rozdíl vysvětluje různým účelem těchto žalob. V prvním případě jsou soudy nebo příslušné orgány žádány, aby provedly posouzení zneužívající povahy klauzule obsažené ve smlouvě, která již byla uzavřena, *in concreto*, zatímco ve druhém případě jim přísluší, aby provedly posouzení zneužívající klauzule, která může být zahrnuta do smluv, které dosud nebyly uzavřeny, *in abstracto*.

19 — Viz rozsudek ze dne 3. června 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, Sb. rozh. s. I-4785, body 28 a 29).

20 — Pfeiffer, T., op. cit. (poznámka pod čarou 11, čl. 7 bod 20, s. 5).

46. Takový systém kolektivní ochrany na procesní úrovni především znamená, že osoby nebo organizace, které hájí zájmy spotřebitelů, musí mít právo požádat o prohlášení neplatnosti napadených zneužívajících klauzulí soudem, jakož i o zákaz jejich dalšího používání v obchodním styku. Proto čl. 7 odst. 2 ukládá přijetí vnitrostátní právní úpravy, která jim umožní obracet se na soudy nebo správní orgány. Právně toto ustanovení znamená, že jim je třeba přiznat aktivní legitimaci pro jednání před soudy nebo správními orgány [21]. To jim zajistí procesní postavení, které jim umožní hájit zájmy třetích osob účinně a přiměřeně.

a) Právní účinky určovacího rozsudku na třetí osoby

i) Charakteristiky řízení o přezkumu *in abstracto* podle čl. 7 odst. 2

47. U otázky, jaké právní účinky musí být spojeny s vnitrostátními rozhodnutími, pokud jde o řádné zohlednění cíle ochrany spotřebitelů, je především třeba vrátit se k ústřednímu ustanovení směrnice 93/13, podle kterého dotčená klauzule není pro spotřebitele závazná. Směrnice pro členské státy stanoví právní následek, který se imperativně váže k zneužívající povaze klauzule. Skutečnost, že klauzule není podle směrnice pro spotřebitele závazná, znamená, že smluvní klauzule je vůči němu zbavena právního účinku. Spotřebitel bez dalšího není právně vázán poplatky, které jsou mu takovou klauzulí ukládány. Nezávaznost tak nastává *ipso facto*, takže nezávisí na rozhodnutí soudu. Soud se v důsledku toho omezí na určení, že dotčená ujednání nejsou pro spotřebitele závazná [22].

48. Pojem „nezávaznost“ sám o sobě není jednoznačný a bere v úvahu skutečnost, že důsledky, které vyplývají z určení zneužívající povahy klauzule, jsou v konečném výsledku stanoveny vnitrostátním právem. Ty se mohou lišit navzájem podle jednotlivých právních řádů. Zejména proto čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 používá neutrální pojem [23]. Toto ustanovení se omezuje na stanovení cíle, kterého mají členské státy dosáhnout, aniž je stanoveno, zda dotyčná klauzule musí být považována za neplatnou nebo neúčinnou. Uvedené ustanovení ponechává na vnitrostátním právu, aby stanovilo konkrétní právní následek, který se váže k zneužívající povaze klauzule [24]. Použití neutrálních pojmů zákonodárcem Unie se zakládá na uznání různorodosti systémů občanského práva a civilistických tradicí v Unii [25].

49. Zůstává ovšem otázkou, v jakém rozsahu lze nezávaznost jako právní následek předvídaný tímto ustanovením směrnice uplatnit ve prospěch dotčených spotřebitelů v případě kolektivní žaloby. Soudní rozhodnutí vydaná ve sporech týkajících se smluv totiž v souladu s procesními pravidly členských států

21 — Viz Ulmer, P., „Zur Anpassung des AGB-Gesetzes an die EG-Richtlinie über mißbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen“, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 1993, s. 337.

22 — Kapnopoulou, E., *Das Recht der missbräuchlichen Klausel in der Europäischen Union*, Tübingen 1997, s. 150 a násl.

23 — Historie vzniku směrnice 93/13 může přispět k lepšímu pochopení uvedeného pojmu. Návrhy směrnice označovaly zneužívající klauzule jako „neplatné“. Vzhledem k obtížím, které souvisely se zvláštnostmi jednotlivých vnitrostátních právních řádů v souvislosti s tímto právním pojmem, Rada v tomto ohledu vyslyšela kritiku. Proto se Rada ve svém společném postoji rozhodla uchýlit se k méně citlivému právnímu pojmu „nenamítatelnosti“ zneužívajících klauzulí vůči spotřebiteli, majícím za cíl ponechat na členských státech, aby stanovily právě typ sankce vážící se ke zneužívající povaze smluvních klauzulí. Tento pojem se zjevně nejevil jako dostatečně „neutrální“, takže Evropský parlament navrhl nové znění „nejsou […] pro spotřebitele závazné“, které Komise převzala do svého přepracovaného návrhu směrnice, jenž byl v podstatě potvrzen Radou v konečném znění uvedené směrnice (viz Ponick, A., *Die Richtlinie über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen und ihre Umsetzung im Vereinigten Königreich*, Münster 2003, s. 68).

24 — Viz Pfeiffer, T., op. cit. (poznámka pod čarou 11), čl. 6 odst. 1, s. 1. Tento autor vykládá čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 v tom smyslu, že ponechává na členských státech, aby z hlediska právní techniky konkretizovaly nezávaznou povahu zneužívajících klauzulí.

25 — Viz například, pokud jde o původ evropského občanského práva, Rainer, M., *Introduction to Comparative Law*, Vídeň, 2010, s. 27 a násl.

mají v zásadě účinky pouze mezi účastníky řízení[26], což zde vede k zásadnímu problému. Vykládat čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 způsobem, který zvažuje předkládající soud ve své první dílčí otázce v tom smyslu, že zneužívající klauzule není závazná pro žádného spotřebitele, pokud zákonem určená a k tomu legitimovaná organizace prohlásí jménem spotřebitelů, že zneužívající klauzule, která je uvedena ve spotřebitelské smlouvě, je neplatná, by však znamenalo rozšířit účinky soudního rozhodnutí i na třetí osoby. Jeví se jako nezbytné zabývat se otázkou účinků takového rozsudku na právní vztah mezi žalovaným prodávajícím nebo poskytovatelem a každou dotčenou třetí osobou, jelikož maďarský právní řád takovou možnost stanoví v čl. 209/B odst. 1 občanského zákoníku.

50. Je sice třeba konstatovat, že Soudní dvůr až dosud rozhodoval výlučně o působnosti čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 v rámci individuálních žalob. Z toho však nevyplývá, že určení zneužívající povahy soudem nemůže mít žádné právní účinky vůči dotčeným třetím osobám. Jak již bylo uvedeno[27], toto ustanovení není použitelné výlučně na individuální žaloby, nýbrž jakožto obecné ustanovení je lze rovněž použít na mechanismy kolektivní právní ochrany uvedené v čl. 7 odst. 2 uvedené směrnice.

51. Pro účinné dosažení cíle ochrany spotřebitele v rámci řízení, které se týká kolektivní právní ochrany, se však právní následek nezávaznosti klauzule, kterou stanoví čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, rovněž uplatní tehdy, pokud osoby nebo organizace, na které se vztahuje čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13, podaly žalobu v zájmu dotčených spotřebitelů, jelikož kolektivní žaloba by v opačném případě měla pro spotřebitele pouze malý užitek. Je totiž třeba neztrácet ze zřetele skutečnost, že přezkum *in abstracto*, jakožto nástroj kolektivní právní ochrany, byl vytvořen za účelem eliminovat zneužívající klauzule „sepsané pro obecné použití“. Tyto klauzule jsou tak určeny k použití ve velkém množství smluv uzavřených se spotřebiteli. V důsledku s nimi lze účinně bojovat pouze za podmínky, že rozhodnutí vnitrostátního soudu, kterým byla určena zneužívající povaha klauzule, je v určitém rozsahu přiznán rozšířený účinek[28].

52. Směrnice však nestanoví, jak má soudní určení zneužívající povahy smluvní klauzule vyvolávat právní účinky jdoucí nad rámec účinků, které se pojí s individuální žalobou. Vzhledem k neexistenci konkrétnějších ustanovení na úrovni unijního práva je třeba vycházet z toho, že členské státy si v této oblasti uchovaly své normativní pravomoci. Tento závěr je rovněž logický, uvážíme-li, že požadavky článku 7 platí pro soudní i správní řízení, jejichž forma se v jednotlivých členských státech může podstatně lišit. Takový přístup je ostatně v souladu se zásadou autonomie členských států v oblasti organizace a řízení, která je zakotvena judikaturou Soudního dvora, podle které jsou členské státy při nepřímém provádění unijního práva nadále zodpovědné za vytvoření a institucionální uspořádání příslušných orgánů; v tomto ohledu v zásadě použijí svá vlastní vnitrostátní procesní pravidla a ústavní právo[29].

26 — Podle procesního práva většiny členských států soudní rozhodnutí vydané v konkrétním smluvním sporu ve věci zneužívající povahy klauzule v zásadě nemůže bránit v pokračování používání uvedené podmínky, a to zejména proto, že překážka věci rozsouzené platí pouze mezi stranami sporu. Některé právní řády však stanoví odchylky od této zásady za účelem ochrany spotřebitelů proti zneužívajícím klauzulím, jako například v Polsku, Maďarsku a Slovinsku, kdy je přípustný účinek soudních rozhodnutí *erga omnes* [Ebers, M., op. cit. (poznámka pod čarou 10), s. 431]. Některé členské státy v zájmu ochrany spotřebitelů stanovily mechanismy určené k zabránění používání obdobných podmínek, které by unikly překážce věci rozsouzené přiznávané soudnímu rozhodnutí, prodávajícím nebo poskytovatelem: například ve Spojeném království se žaloba na zdržení se jednání na základě čl. 12 odst. 4 *Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999* může týkat nejen konkrétní podmínky, nýbrž obdobných podmínek nebo podmínek majících srovnatelný účinek. Rovněž na Kypru mohou být žaloby na zdržení se jednání podány nejen proti konkrétnímu prodávajícímu nebo poskytovateli, nýbrž proti každému prodávajícímu nebo poskytovateli, který používá nebo doporučuje použití totožných nebo obdobných podmínek, nezávisle na otázce, zda dotyční prodávající nebo poskytovatelé působí ve stejném odvětví. V důsledku toho je v tomto státu možné zabránit tomu, aby prodávající nebo poskytovatelé obcházeli soudní rozhodnutí tím, že nahradí spornou klauzuli za obdobné zneužívající klauzule [viz Ebers, M., op. cit. (poznámka pod čarou 10), s. 432].

27 — Viz bod 40 tohoto stanoviska.

28 — Kapnoupoulou, E., op. cit (poznámka pod čarou 22), s. 161, uvádí, že klauzule, které byly prohlášeny za zneužívající s ohledem na průměrného spotřebitele v rámci kolektivní žaloby, obecně není možné později použít.

29 — Viz Augsberg, I., „Europäisches Verwaltungsorganisationsrecht und Vollzugsformen“, *Verwaltungsrecht der Europäischen Union* (vyd. Jörg Philipp Terhechte), Baden-Baden 2011, § 6, bod 21, s. 219. Podle Galetta, D. U., *Procedural Autonomy of EU Member States: Paradise Lost?*, Heidelberg 2011, s. 11, je procesní autonomie členských států odůvodněna skutečností, že Evropská unie nedisponuje žádnými pravomocemi v oblasti procesního práva. Zásady *effet utile* a přímého účinku práva Unie nicméně zákonodárci Unie umožňují použít vnitrostátního procesního práva pro dosažení jeho cílů.

53. Vzhledem ke skutečnosti, že se v projednávané věci jedná pouze o prostředek žaloby v kolektivním zájmu, omezím svou analýzu na prvky občanskoprávního řízení, které přicházejí v úvahu. Abych uvedla pouze jediný příklad, účinným prostředkem, který připadá v úvahu, je rozšíření působnosti překážky věci rozsouzené, pokud jde o rozsudek soudu, kterým byla určena zneužívající povaha klauzule v projednávané věci, což by v zásadě bylo v souladu se směrnicí 93/13 [30]. Jak již Soudní dvůr konstatoval – naposledy v rozsudku Asturcom Telecomunicaciones [31] – při neexistenci právní úpravy v této oblasti v unijním právu náležejí podmínky pro uplatnění zásady překážky věci rozsouzené do vnitrostátního právního řádu členských států na základě zásady procesní autonomie těchto členských států [32]. Rozšíření překážky věci rozsouzené na třetí osoby by umožnilo dojít k závěru o nezávaznosti klauzule v konkrétním smluvním vztahu. V konečném výsledku jsou to členské státy, kterým přísluší určit, jaký prostředek se jim jeví jako nejvíce přiměřený a účinný s ohledem na podmínky v dotyčném právním řádu. Členským státům v této oblasti svědčí posuzovací pravomoc, pokud jde o účinnost prostředku, který má být zvolen.

54. Členský stát však není zproštěn povinnosti použít jiná opatření, pokud byla neúčinnost prostředku v právním řádu s jistotou prokázána [33]. Nadto je třeba zdůraznit, že prostor pro uvážení přiznaný členským státům není nikterak neomezený. Naopak, členský stát může vykonávat posuzovací pravomoc pouze při dodržení obecných mezí, které mu stanoví unijní právo, což v konečném důsledku znamená, že – vedle ochrany základních práv – zásada proporcionality unijního práva brání nepřiměřeným opatřením [34]. Výslovné uvedení kritéria přiměřenosti v článku 7 uvedené směrnice ve vztahu ke zvolenému prostředku ukazuje, že zásada proporcionality tvoří významný referenční právní prvek, vůči kterému musí být posouzen soulad uvedeného prostředku s unijním právem.

ii) Slučitelnost účinku vnitrostátních soudních rozsudků určujících zneužívající povahu *erga omnes*

55. Po uvedení základních charakteristik řízení o přezkumu *in abstracto* uvedených v čl. 7 odst. 2 je třeba dále ověřit, zda směrnice 93/13 brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je úprava dotčená v původním řízení, která určovacím rozsudkům vydaným vnitrostátním soudem přiznává právní účinek nejen vůči účastníkům soudního řízení, nýbrž rovněž vůči každé osobě, která s prodávajícím nebo poskytovatelem uzavřela smlouvu (účinek *erga omnes*).

56. Za tímto účelem je nutné zabývat se nejprve otázkou slučitelnosti uvedených vnitrostátních právních předpisů s kritériem „účinnosti“, a vnitrostátnímu zákonodárci je třeba v souladu s výše uvedenými úvahami přiznat dostatečný prostor pro uvážení, pokud jde o úpravu jeho vnitrostátního občanského práva procesního.

57. Soudní určení neplatnosti klauzule považované za zneužívající s účinky pro všechny spotřebitelské smlouvy uzavřené žalovaným prodávajícím nebo poskytovatelem objektivně přispívá k ukončení používání této klauzule ve smlouvách. Účinek *erga omnes* vážící se k takovému rozhodnutí eliminuje dotyčnou klauzuli ve všech smlouvách, ve kterých je uvedena, aniž ji jednotliví spotřebitelé musí sami zpochybnit před soudem. Určením neplatnosti klauzule se ukládá jedna z nejpřísnějších sankcí, kterou může občanské právo stanovit. Tím je zaručeno provedení požadavku čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, tedy stanovení toho, že dotyčná klauzule není pro spotřebitele závazná. Zejména z důvodu značného dosahu takového soudního rozhodnutí je možné předpokládat, že takový rozsudek bude mít navíc odrazující účinek na jiné prodávající nebo poskytovatele, kteří by podobné klauzule chtěli použít ve svých smlouvách. Sporná vnitrostátní právní úprava tak může přispět – a to i dlouhodobě – k ochraně spotřebitele.

30 — Viz, v tomto smyslu, Pfeiffer, T., op. cit (poznámka pod čarou 11), článek 7, bod 3, s. 2.

31 — Rozsudek uvedený výše (poznámka pod čarou 3).

32 — Tamtéž, bod 38.

33 — Viz Paisant, G., *op. cit.* (poznámka pod čarou 15), II-10057, který se v tomto ohledu dovolává požadavku účinnosti uvedeného v čl. 7 odst. 1 a 2 směrnice 93/13.

34 — Viz Pfeiffer, T., *op. cit.* (poznámka pod čarou 11), čl. 7 bod 3, s. 2.

58. V důsledku toho dotyčné vnitrostátní právní předpisy splňují požadavek účinnosti stanovený v čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13.

59. Uvedená vnitrostátní právní úprava rovněž představuje přiměřený prostředek pro zabránění dalšímu používání zneužívajících klauzulí „ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli“ (čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13). V každém případě neexistuje žádná indicie, která by naznačovala, že uvedená vnitrostátní právní úprava nepřiměřeně zasahuje do základních práv zaručených unijním právem tak, že by představovala nepřiměřený prostředek ochrany spotřebitelů. Prodávající nebo poskytovatelé, kteří se nezúčastnili řízení vedoucího k vydání určovacího rozsudku, zejména netrpí nepřiměřeně a v rozporu se svým právem být vyslechnut, žádným účinkem uvedeného rozsudku. Podle vnitrostátních ustanovení citovaných v bodech 11 a násl. tohoto stanoviska, zejména čl. 209/B odst. 2 maďarského občanského zákoníku, je totiž třeba vyjít z předpokladu, že neexistence závazné povahy platí pouze vůči žalovanému prodávajícímu nebo poskytovateli. Účinek *erga omnes* rozsudku vydaného v jeho neprospěch tak neplatí bez rozdílu vůči ostatním prodávajícím nebo poskytovatelům, kteří například používají klauzuli formulovanou totožně, aniž byli účastníky řízení, které vedlo k určení nezávaznosti dotyčné podmínky.

60. Pokud by tomu tak bylo, vyvolalo by to závažné výhrady z hlediska procesního práva a základních práv; účinek *erga omnes* vůči osobám, které se nezúčastnily řízení, by bylo obtížné uvést do souladu s požadavky spravedlivého procesu tím spíše, že dotyčné osoby by neměly možnost uplatnit před vydáním rozsudku, který by se jich týkal, své vyjádření ohledně výtky týkající se použití zneužívajících klauzulí ve smlouvách, které uzavírají. Právo být vyslechnut, které je považováno za právo vyplývající ze zásady právního státu, která je součástí obecných zásad unijního práva, by nebylo v případě *účinku erga omnes* platícího bez rozdílu vůči osobám, které se nezúčastnily řízení, řádně dodrženo a sporná vnitrostátní úprava by tak nebyla vzata v úvahu ve smyslu článku 7 směrnice 93/13. V tomto ohledu je nicméně třeba zdůraznit, že otázka souladu se základními právy zaručenými právem Unie vyvstává pouze tehdy, pokud účinek rozhodnutí vnitrostátních soudů *erga omnes* zahrnuje četné prostředky náležející do působnosti směrnice 93/13. Naopak proti účinku *erga omnes* ve prospěch osob, které se řízení nezúčastnily, nelze mít žádné výhrady. Vzhledem k tomu, že se porušení základních práv na obranu, přinejmenším podle skutečností ve spisu poskytnutých Soudnímu dvoru, nejeví jako pravděpodobné, je pro účely analýzy třeba vyjít z toho, že kritérium přiměřenosti je rovněž splněno.

61. Ze všech výše uvedených úvah vyplývá, že čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 7 odst. 1 a 2 směrnice 93/13 nebrání vnitrostátní úpravě, podle které zneužívající smluvní klauzule použitá konkrétním prodávajícím nebo poskytovatelem není závazná pro žádného spotřebitele, pokud vnitrostátní soud zruší zneužívající klauzuli uvedenou ve spotřebitelské smlouvě na návrh zákonem určené a řádně legitimované organizace.

iii) Slučitelnost žalob na zdržení se jednání

62. Podstatou druhé dílčí otázky předkládajícího soudu je, zda směrnice 93/13 brání vnitrostátní právní úpravě, která zákonem určené a řádně legitimované organizaci umožňuje, aby podala žalobu na zdržení se používání klauzulí, jejichž zneužívající povaha byla předtím určena rozhodnutím soudu.

63. Nejprve je třeba konstatovat, že směrnice 93/13 – s výhradou předběžné kontroly obecných podmínek používaných v jednotlivých hospodářských odvětvích ve smyslu dvacátého čtvrtého bodu odůvodnění – nebrání tomu, aby členské státy upravily své procesní právo tak, aby umožňovalo přijetí preventivních opatření k zabránění použití zneužívajících klauzulí ve smlouvách, nýbrž právě naopak, jak vyplývá z výkladu čl. 7 odst. 2 uvedené směrnice.

64. Na jedné straně uvedené ustanovení směrnice 93/13 stanoví, že osoby nebo organizace musí mít možnost požádat příslušné soudy nejen o určení, zda jsou smluvní klauzule zneužívající, nýbrž i o to, zda používají „vhodné a účinné prostředky k zabránění dalšímu použití takových podmínek [klauzulí]“. S ohledem na specifický normativní kontext, do kterého uvedené ustanovení náleží, se neurčitý právní pojem „prostředky“, který je v něm uveden, musí vztahovat na všechna soudní rozhodnutí, nebo případně správní opatření ve vnitrostátním procesním právu a musí být možné přijmout je na návrh nebo bez návrhu za účelem ochrany spotřebitelů. Bez dalšího ze znění dotyčného ustanovení směrnice 93/13 vyplývá, že autoři uvedené směrnice rozlišují mezi dvěma doplňkovými typy kategorií žalob v kolektivním zájmu. Do první kategorie náleží řízení směřující k určení zneužívající povahy klauzule, zatímco druhá kategorie zahrnuje všechny ostatní „vhodné a účinné prostředky“, jejichž stanovení přísluší členským státům.

65. Na druhé straně z uvedeného ustanovení směrnice 93/13 vyplývá, že prostředky, které mají být stanoveny, se musí vztahovat na zneužívající klauzule, které jsou „sepsané pro obecné použití“. V důsledku toho je třeba pouze zjistit, zda tvůrce formuloval klauzuli za účelem jejího případného použití. Není tak nutné, aby obecné použití bylo již stanoveno konkrétně nebo určitě [35]. Cílem tohoto ustanovení směrnice 93/13 je přiznat osobám, které mohou být dotčeny, možnost právní ochrany proti budoucím zásahům do jejich práv. Způsob, kterým bylo uvedené ustanovení formulováno v několika jazykových zněních („pro“) [36] tento výklad potvrzuje. Naznačuje totiž, že je třeba přijmout preventivní opatření za účelem zabránit tomu, aby prodávající nebo poskytovatel v budoucnosti nepoužil konkrétní zneužívající klauzuli ve smlouvách, které uzavírá.

66. Z těchto skutečností vyplývá, že podání žalob na zdržení se jednání je podle unijního práva nejen přípustné, nýbrž představuje procesní nutnost k dosažení cíle stanoveného uvedenou směrnicí [37]. Kolektivní soudní ochrana, kterou od členských států vyžaduje článek 7 směrnice 93/13, by byla vzhledem k duchu a účelu uvedeného ustanovení neúplná, pokud by se omezovala na umožnění odstranění zneužívající klauzule existující v konkrétním okamžiku, ovšem bez stanovení možnosti obecně zakázat používání uvedené klauzule, jakož i – v případě nedodržení zákazu – opatření k prosazení tohoto zákazu.

67. Unijní zákonodárce, vědom si této nutnosti, přijal směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů [38]. Tato směrnice, která zrušila předchozí směrnici 98/27/ES [39], jež byla vícekrát změněna, má za cíl sbližování právních a správních předpisů členských států, které se týkají kolektivních zájmů spotřebitelů zahrnutých do směrnic uvedených v příloze I za účelem zajištění řádného fungování vnitřního trhu. V tomto ohledu je třeba uvést, že mezi řadou směrnic uvedených v příloze I uvedené směrnice se rovněž vyskytuje směrnice 93/13, jež je relevantní směrnicí pro účely tohoto řízení. Směrnice 2009/22 završuje právní ochranu, kterou čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13 zajišťuje, na procesní úrovni [40].

35 — Viz Pfeiffer, T., op. cit. (poznámka pod čarou 11), článek 7 bod 9, s. 3.

36 — Viz znění německé („im Hinblick auf“), francouzské („en vude de“), španělské („noc vistats a“), portugalské („com vista a“) a dánské („med henblik på“).

37 — Komise ve své „Zprávě o používání směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách“ [COM(2000) 248 final, s. 21] uvádí, že žaloba k soudním orgánům představuje jediný prostředek pro zabránění dalšímu používání zneužívajících smluvních klauzulí. Fornage, A.-C., op.cit., s. 380 rovněž tvrdí – a opírá se o znění článku 7, jakož i dvacátého třetího bodu odůvodnění směrnice 93/13 – že členské státy jsou povinny připustit zavedení žalob na zdržení se jednání sdruženími na ochranu zájmů spotřebitelů v zájmu posledně uvedených.

38 — Úř. věst. L 110, s. 30.

39 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES ze dne 19. května 1998 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů (Úř. věst. L 166, s. 51; Zvl. vyd. 15/04, s. 43).

40 — Viz, v tomto smyslu, Stuyck, J., „Public and Private Enforcement in Consumer Protection: General Comparison EU-USA“, *New Frontiers of Consumer Protection – The Interplay Between Private and Public Enforcement*, Oxford 2009, s. 78.

68. V souladu s článkem 3 směrnice 2009/22 jsou aktivně legitimovány „subjekt nebo organizace, které byly zřízeny řádně podle práva členského státu a mají oprávněný zájem zajistit dodržování ustanovení [na ochranu spotřebitelů]“. Vzhledem k tomu, že toto ustanovení do značné míry odpovídá ustanovení čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13, je třeba jej chápat v tom smyslu, že organizace na ochranu spotřebitelů takového typu, jako je žalobce v původním řízení, jsou v zásadě rovněž legitimovány pro podání žaloby, pokud splňují podmínky vyžadované za tímto účelem vnitrostátním právem.

69. Je-li zkoumána taková dotyčná vnitrostátní právní úprava, jako je úprava uvedená ve druhé dílčí otázce, je ve světle výše uvedených úvah třeba konstatovat, že v každém případě objektivně splňuje požadavky účinnosti, jelikož osobám nebo organizacím, které mají legitimní zájem na ochraně spotřebitelů, umožňuje domáhat se soudního určení neplatnosti klauzule a podat žaloby na zdržení se jednání proti dotyčnému prodávajícímu nebo poskytovateli dokonce před tím, než posledně uvedení ve svých smlouvách použijí smluvní klauzuli kvalifikovanou jako zneužívající. Díky včasnému zásahu vnitrostátního soudu příslušného pro účely provádění přezkumu *in abstracto* nemůže být dotčená klauzule zahrnuta do smluv uzavíraných se spotřebiteli. Mimoto možnost stanovená zákonem navrhnout určení neplatnosti a požádat, aby tato sankce působila *pro futuro* a vztahovala se na všechny smlouvy uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem, rovněž představuje výhodu spočívající v zabránění opakovanému použití klauzule, která již byla označena za zneužívající. Pokud by každé porušení příkazu zdržet se jednání, jak to často stanoví procesní právo, vedlo k citelné sankci, žaloba na zdržení se jednání by představovala ještě důraznější zbraň pro boj proti zneužívajícím klauzulím.

70. V zájmu úplnosti je třeba uvést, že dotyčná vnitrostátní právní úprava nestanoví postup srovnatelný s postupem předběžné kontroly takového typu, jako je postup uvedený ve dvacátém čtvrtém bodu odůvodnění směrnice 93/13, jelikož použití konkrétní podmínky není například podřízeno povolením soudního nebo správního orgánu. Rozhodnutí o zahájení řízení o přezkumu *in abstracto* naopak přísluší výlučně aktivně legitimovaným osobám nebo organizacím uvedeným v čl. 7 odst. 2 93/13.

71. Žádná indicie navíc nenaznačuje, že by uvedená vnitrostátní právní úprava nepřiměřeně zasahovala do základních práv zaručených unijním právem a že by tím v konečném důsledku byla v rozporu s požadavkem přiměřenosti. Výhrady uvedené výše v bodu 59 a násl. tohoto stanoviska proti účinku *erga omnes* vůči prodávajícím nebo poskytovatelům, kteří se řízení neúčastnili, platí *mutatis mutandis* i zde. Vzhledem k tomu, že toto kritérium je rovněž splněno, je třeba připustit soulad vnitrostátní právní úpravy se směrnicí 93/13.

72. V důsledku toho je třeba odpovědět na druhou dílčí otázku v tom smyslu, že čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 7 odst. 1 a 2 směrnice 93/13, nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví, že je-li v rámci žaloby ve veřejném zájmu vydáno soudní rozhodnutí, které svědčí i spotřebitelům, kteří nebyli účastníky řízení, nebo zakazuje používání zneužívající smluvní klauzule sepsané předem, není zneužívající klauzule obsažená ve spotřebitelských smlouvách závazná pro žádného z dotčených spotřebitelů, a to ani v budoucnosti, v jejich vztazích se žalovaným prodávajícím nebo poskytovatelem.

iv) Vrácení fakturovaných nákladů a výdajů

73. Další otázka, která sice není uvedena mezi předběžnými otázkami, ale jejíž zodpovězení si předkládající soud zjevně přeje, jak vyplývá z vyjádření uvedeného v předkládacím usnesení, se týká souladu pravidla vnitrostátního práva se směrnicí 93/13, podle kterého spotřebitelé, kteří nejsou účastníky řízení, mohou požadovat vrácení nákladů a výdajů fakturovaných na základě zneužívajících klauzulí. Předkládající soud formuloval otázku v tom smyslu, že chce vědět, zda se spotřebitelé, kteří nejsou účastníky sporu, mohou opírat o ustanovení směrnice 93/13 pro uplatnění takového nároku na vrácení.

74. Takto formulovaná otázka si podle mého názoru žádá zápornou odpověď, protože čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 pouze stanoví, že zneužívající klauzule „nejsou […] pro spotřebitele závazné“, a „podmínky“ této nezávaznosti musí být určeny vnitrostátním právem. To znamená, že provedení této nezávaznosti je na právně-technické úrovni ponechána na členských státech. Naopak směrnice neupravuje práva, která mohou být přiznána spotřebitelům, pokud jde o náhradu plnění přijatých prodávajícím nebo poskytovatelem, jejichž neoprávněná povaha vyplývá z dílčí neplatnosti smlouvy uzavřené se spotřebitelem. Nároky na vrácení mají za cíl navrátit právně účinné pohyby majetku, ke kterým došlo bez právního důvodu. Tím mají být majetkové poměry přizpůsobeny právnímu stavu v souladu se zákonem. Práva na náhradu tak přiznávají více než to, co je ve skutečnosti záměrem čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13. Legislativní cíl tohoto ustanovení se totiž omezuje na zajištění toho, aby zneužívající smluvní klauzule neukládala spotřebitelům žádné povinnosti.

75. Stejně je třeba na tuto otázku odpovědět z pohledu požadavků kolektivní právní ochrany, na kterou se vztahuje rovněž toto ustanovení směrnice z důvodu jeho obecné platnosti. Článek 7 odst. 1 směrnice vyžaduje přiměřené a účinné prostředky za účelem zabránění dalšímu používání zneužívajících klauzulí. Nevyžaduje však, aby vlastnické vztahy byly přizpůsobeny právnímu stavu v souladu se zákonem. Provedení je ponecháno na vnitrostátním právu.

76. S ohledem na skutečnost, že vnitrostátní právní úprava přiznává spotřebiteli více práv, než která stanoví směrnice 93/13, zbývá v tomto ohledu zkoumat dopad článku 8 uvedené směrnice. Toto ustanovení členským státům umožňuje, aby v oblasti upravené uvedenou směrnicí přijaly přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou k zajištění nejvyšší úrovně ochrany spotřebitelů. Není pochyb o tom, že přiznání nároku na vrácení nákladů a výdajů fakturovaných poskytovatelem služby na základě zneužívajících klauzulí přispívá k ochraně spotřebitelů. Navíc se jedná o pravidlo vnitrostátního práva, které se dotýká oblasti zneužívajících klauzulí ve smlouvách uzavřených se spotřebiteli náležející do působnosti směrnice 93/13. Konečně vzhledem k tomu, že soulad uvedené vnitrostátní právní úpravy s primárním právem nevyvolává žádné otázky, toto pravidlo vnitrostátního práva splňuje požadavky použitelné na výkon pravomoci přiznané článkem 8 uvedené směrnice v souladu s unijním právem. V důsledku toho směrnice 93/13 takovému pravidlu vnitrostátního práva nebrání.

B – *Ke druhé předběžné otázce*

77. Druhou předběžnou otázku lze při smysluplném výkladu rozdělit na dva tematické okruhy. Předkládající soud chce především vědět, zda smluvní klauzule, kterou prodávající nebo poskytovatel stanoví jednostrannou změnu smluvních podmínek, aniž přesně popsal způsob změny ceny nebo specifikoval platný důvod ve smlouvě, musí být považována za zneužívající ve smyslu směrnice 93/13. Za předpokladu, že bude namístě odpovědět na tuto otázku kladně, chce předkládající soud dále vědět, zda vnitrostátní právo může stanovit, že taková smluvní klauzule je neplatná *ipso iure*. V zájmu přehlednosti navrhuji zabývat se oběma tematickými okruhy samostatně a postupně.

1. Posouzení zneužívající povahy sporné klauzule

a) Předmět přezkumu obsahu

78. Vnitrostátní soud se bude muset před posouzením zneužívající povahy uvedené klauzule ujistit, že klauzule vůbec může být předmětem přezkumu obsahu podle čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13. V tomto ohledu je třeba odkázat na rozsudek Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid[41], ve kterém Soudní dvůr uvedl, že uvedené ustanovení nemá za cíl definovat působnost směrnice, nýbrž pouze „způsob a rozsah přezkumu obsahu smluvních klauzulí, které nebyly sjednány individuálně a které

41 — Uvedený výše v poznámce pod čarou 19.

definují hlavní plnění smlouvy uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem“ [42]. Podle čl. 4 odst. 2 se „[p]osouzení zneužívající povahy klauzulí […] netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, pokud jsou tyto klauzule sepsány jasným a srozumitelným jazykem.“

79. Skutečnost, že žalovaná v původním řízení svým zákazníkům fakturuje náklady v případě platby poštovní poukázkou, může na závěr povrchní analýzy vést ke konstatování, že dotyčná praktika se týká výlučně jednoho z hlavních plnění smlouvy, tedy ceny, takže může být podrobena přezkumu obsahu v souladu s čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 pouze tehdy, pokud znění dotyčné podmínky není ani jasné, ani srozumitelné. Takový přístup však nebere v úvahu skutečnost, že se spor netýká částky nákladů, nýbrž možnosti, že žalovaná v původním řízení jednostranně změnila smluvní podmínky použitelné na některá plnění. Otázka, která vyvstává, se tak jeví jako komplexnější, než tomu bylo na první pohled. Ve skutečnosti se jedná o posouzení konkrétní podmínky změny smlouvy, která může podstatně znevýhodnit spotřebitele, podle směrnice 93/13. Skutečnost, že se čl. 3 odst. 1 ve spojení s bodem 1 písm. j) přílohy týká obdobné situace, musí být považována za indicii vůle zákonodárce podřídit podmínky jednostranné změny smlouvy přísnějšímu posouzení na základě směrnice 93/13. Dosah úpravy a její důsledky pro spotřebitele hovoří pro nezbytnost přezkumu obsahu. Za těchto okolností je třeba, aby nebyly nadměrně zužovány požadavky týkající se jasné a srozumitelné povahy dotyčné podmínky, které podmiňují provedení přezkumu obsahu; toto určení podle judikatury Soudního dvora přísluší vnitrostátnímu soudu [43].

b) Demonstrativní povaha seznamu a rozdělení pravomocí

80. Pokud jde o ústřední otázku, tedy zda sporná klauzule má sama o sobě zneužívající povahu, je třeba s odkazem na pojmy dobré víry a významné nerovnováhy mezi právy a povinnostmi smluvních stran konstatovat, že článek 3 směrnice 93/13 definuje pouze abstraktně skutečnosti, které činí smluvní klauzuli, která nebyla individuálně sjednána, zneužívající [44]. V tomto kontextu příloha, na kterou odkazuje čl. 3 odst. 3 směrnice, obsahuje pouze demonstrativní, nikoliv taxativní [45], seznam klauzulí, které mohou být prohlášeny za zneužívající [46]. Klauzule, která je v něm uvedena, nemusí být nutně považována za zneužívající, a naopak klauzule, která v něm uvedena není, může být přesto prohlášena za zneužívající [47]. Zahrnutí klauzule do uvedeného seznamu tak nutně samo o sobě neznamená, že je zneužívající.

81. Navzdory demonstrativní povaze, kterou judikatura takové okolnosti přiznává, je nezbytné podrobně a autonomně zkoumat, zda dotyčná klauzule je či není zneužívající. Toto posouzení se musí uskutečnit v souladu s čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13 s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, stejně jako na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

42 — Tamtéž, bod 34.

43 — Viz rozsudek Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (uvedený výše v poznámce pod čarou 19, bod 32).

44 — Viz rozsudky Pannon GSM (uvedený výše v poznámce pod čarou 5, bod 37), a ze dne 1. dubna 2004, Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, Recueil, s. I-3403, bod 19).

45 — Jak vyplývá ze sedmnáctého bodu odůvodnění, seznam v příloze může mít pouze demonstrativní povahu. V důsledku této minimální povahy může být předmětem doplnění nebo více omezujících formulací, pokud jde o působnost těchto podmínek členskými státy v rámci jejich právní úpravy.

46 — Viz rozsudky Pannon GSM (uvedený výše v poznámce pod čarou 5, bod 38) a Freiburger Kommunalbauten (uvedený výše v poznámce pod čarou 45, bod 20).

47 — Viz rozsudky ze dne 7. května 2002, Komise v. Švédsko (C-478/99, Recueil, s. I-4147, bod 20), a Freiburger Kommunalbauten (uvedený výše v poznámce pod čarou 45, bod 20).

82. V tomto ohledu je třeba připomenout, že z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že vnitrostátnímu soudu přísluší, aby určil, zda smluvní klauzule splňuje kritéria vyžadovaná pro to, aby byla kvalifikována jako „zneužívající" ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice [48]. Pro účely projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce to znamená, jak všichni účastníci řízení jednomyslně uvedli ve svých písemných vyjádřeních, že přísluší vnitrostátnímu soudu, a nikoliv Soudnímu dvoru, aby posoudil zneužívající povahu sporné klauzule.

83. Z judikatury však rovněž vyplývá, že Soudní dvůr může v rámci výkonu pravomoci výkladu unijního práva, která je mu přiznána článkem 267 SFEU, vykládat obecná kritéria používaná zákonodárcem Unie pro definování pojmu zneužívající klauzule. Jak Soudní dvůr uvedl naposledy v rozsudku VB Pénzügyi Lízing [49], tato pravomoc výkladu se mimo jiné týká také klauzulí uvedených v příloze ke směrnici 93/13. Naopak se nemůže vyjadřovat k uplatnění těchto obecných kritérií na konkrétní klauzuli, která má být v závislosti na okolnostech konkrétní věci přezkoumána [50].

84. Z předběžné otázky implicitně vyplývá, že předkládající soud zjevně sdílí názor, že sporná klauzule do značné míry odpovídá klauzuli uvedené v bodu 1 písm. j) přílohy. Toto posouzení nevyvolává žádnou kritiku, přinejmenším na základě skutkových poznatků, které byly poskytnuty Soudnímu dvoru. Jak totiž vyplývá ze spisu [51], žalovaná v původním řízení zavedla napadenou obchodní praxi spočívající ve fakturování nákladů na platbu poštovní poukázkou, postupně v průběhu období od června do října 2008 změnou svých všeobecných obchodních podmínek. Otázkou nicméně zůstává, zda zavedení nových obecných obchodních podmínek platí pouze pro nově uzavřené smlouvy, nebo zda se vztahuje jednotně na všechny zákazníky. Z důvodu nedostatku přesnějších informací k této otázce je za účelem odůvodnění třeba vycházet z druhého předpokladu. Realistické zkoumání skutkových okolností rovněž podporuje tento přístup, zvláště když lze předpokládat, že prodávající nebo poskytovatel bude upřednostňovat obecné použití svých všeobecných obchodních podmínek na všechny smluvní vztahy uzavřené mezi ním a jeho zákazníky. S ohledem na to se věc v původním řízení týká změny a *posteriori* smluvních klauzulí takového typu, jako jsou klauzule uvedené v bodu 1 písm. j) přílohy.

85. V souladu s rozdělením pravomocí v rámci řízení o předběžné otázce se Soudní dvůr omezí na výklad citovaných ustanovení směrnice 93/13, a bude se opírat o kvalifikaci předkládajícího soudu a zároveň nutně vezme v úvahu okolnosti věci v původním řízení, aby mohl poskytnout užitečnou odpověď na předběžnou otázku.

c) Výklad skutkové podstaty relevantní klauzule

86. Východiskem výkladu je ústřední ustanovení čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13. Podle tohoto ustanovení smluvní klauzule, která nebyla individuálně sjednána, je považována za zneužívající, „jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele". Pokud si prodávající nebo poskytovatel vyhradí právo, jako ve věci v původním řízení, jednostranně změnit podstatné náležitosti smlouvy, mezi nimi také cenu a náklady spojené s prováděním smlouvy, může to vést k situaci, ve které je spotřebitel vydán na milost prodávajícího nebo poskytovatele, pokud mu v určitých případech zcela výjimečně není přiznáno právo dotyčnou změnu napadnout. Nebezpečí znevýhodnění je tím větší, čím neurčitější je dotyčná klauzule, pokud jde o prvky smlouvy, které mohou být jednostranně změněny prodávajícím nebo poskytovatelem. Takové ujednání může vést k tomu, že podstatným způsobem naruší rovnováhu práv a povinností vyplývajících ze smlouvy v neprospěch spotřebitele, navzdory požadavku dobré víry.

48 — Viz rozsudky Freiburger Kommunalbauten (uvedený výše v poznámce pod čarou 45, bod 25); Pannon GSM (uvedený výše v poznámce pod čarou 5, bod 43); Mostaza Claro (uvedený výše v poznámce pod čarou 4, bod 23), a ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, Sb. rozh. s. I-10847, body 43 a 44).

49 — Rozsudek uvedený výše v poznámce pod čarou 49, bod 44.

50 — Pannon GSM (uvedený výše v poznámce pod čarou 5, bod 42); Mostaza Claro (uvedený výše v poznámce pod čarou 4, bod 22), a VB Pénzügyi Lízing (uvedený výše v poznámce pod čarou, body 43 a 44).

51 — Viz s. 3 žalobní odpovědi předložené žalovanou v původním řízení dne 4. května 2009.

Tak by tomu bylo zejména tehdy, pokud by se právo změny prodávajícího nebo poskytovatele týkalo, jako v projednávané věci, podstatného předmětu smlouvy a nebylo omezeno výlučně na ostatní prvky smlouvy. Zejména s ohledem na rizika, která taková situace přináší pro spotřebitele, autor směrnice přijal uvedené ustanovení bodu 1 písm. j) přílohy v obecné formě.

87. Podmínky, které umožňují jednostrannou změnu smluvních klauzulí, však nejsou zneužívající vždy, nýbrž jen tehdy, pokud přiznávají právo na změnu, která nezávisí na existenci pádného důvodu nebo nestanoví uvedený důvod. Znění bodu 1 písm. j) přílohy spočívá na tom, že spotřebitel je dostatečně chráněn, pokud je od počátku informován o možnosti změny smlouvy a podmínkách změny. Platný důvod neznamená, jak to a *contrario* vyplývá zejména z kritéria závažného důvodu uvedeného v bodu 1 písm. g), absolutní nemožnost požadovat zachování všech podstatných smluvních prvků plnění. Naopak postačuje každý důvod mající dostatečný právní význam, který se vztahuje ke změně podstaty plnění stanoveného klauzulí. Právě právně převažující důvodu po přezkoumání existujících zájmů je určující. Důvod změny musí být v podmínce popsán výslovně. V opačném případě to samo o sobě postačí k obecnému konstatování, že klauzule má zneužívající povahu. Popis důvodu musí být pro spotřebitele formulován jasně a srozumitelně. Podle znění a účelu bodu 1 písm. j) přílohy za tím účelem nepostačuje, aby se klauzule omezila na opakování všeobecného pojmu pádného důvodu [52]. Naopak je třeba dostatečně transparentně uvést případný důvod. Jak vyplývá přímo z předběžné otázky, tato podmínka není v projednávané věci zjevně splněna, jelikož existuje mnoho důvodů pro to, aby klauzule byla kvalifikována jako zneužívající. Konečné určení však náleží k tomu příslušnému vnitrostátnímu soudu.

2. K neplatnosti *ipso iure*

a) Sankce neplatnosti stanovená vnitrostátním právem

88. Pokud jde o další otázku, zda vnitrostátní právo může stanovit neplatnost zneužívající smluvní klauzule *ipso iure*, odkazuji nejprve na úvahy uvedené v bodu 47 a násl. tohoto stanoviska.

89. Jak jsem již uvedla, čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 se omezuje na konstatování, že dotyčná klauzule není pro spotřebitele závazná, zatímco důsledky vážící se k určení zneužívající povahy jsou důsledky stanovené vnitrostátním právem. Uvedené ustanovení směrnice se tak omezuje na stanovení určitého výsledku, jehož dosažení mají členské státy při provádění směrnice do vnitrostátního práva zaručit, aniž je konkrétně stanoveno, zda dotyčná klauzule má být prohlášena za neplatnou či neúčinnou. To je totiž ponecháno na vnitrostátním právu. Takové ustanovení ostatně odpovídá právní povaze směrnice jakožto nástroje sbližování právních předpisů, který je podle článku 288 SFEU závazný, pokud jde o výsledek, kterého má být dosaženo, zatímco příslušným vnitrostátním orgánům je ponechán výběr formy a prostředků.

90. V tomto kontextu je koncept neplatnosti v zásadě slučitelný se směrnicí 93/13, jelikož v souladu s cílem sledovaným čl. 6 odst. 1 směrnice brání tomu, aby zneužívající smluvní klauzule působila právní účinky k tíži spotřebitele [53].

52 — Viz Pfeiffer, T., op. cit. (poznámka pod čarou 11), příloha, bod 91, s. 17.

53 — Viz v tomto smyslu Ebers, M.., op. cit. (poznámka pod čarou 10), s. 405, který tvrdí, že koncept absolutní neplatnosti splňuje požadavky judikatury, zatímco tak tomu není v případě relativní neplatnosti. Jiné koncepty, například ochranná neplatnost (*protective nullity*) jsou v souladu s judikaturou Soudního dvora, pokud spotřebitel zůstává chráněn, ačkoliv opominul uplatnit zneužívající povahu klauzule, ať již z neznalosti svých práv, či dokonce proto, že se neodvážil uplatnit uvedená práva (viz, pokud jde o zásadu ochranné neplatnosti v italském občanském právu, Schurr, F., *Handbuch Italienisches Zivilrecht*, vyd. Bernhard Eccher/Francesco Schurr/Gregor Christandl, Vídeň 2009, s. 323, bod 3/437).

b) K účinku neplatnosti *ipso iure*

91. Pokud jde o otázku, zda vnitrostátní může stanovit, že taková klauzule je neplatná *ipso iure*, je třeba odkázat na judikaturu Soudního dvora týkající se čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, která podřídila vnitrostátní prováděcí ustanovení významným požadavkům tak, aby bylo zajištěno dosažení jejich souladu s cílem ochrany spotřebitelů.

92. Připomínám rozsudek Océano Grupo Editorial a Salvat Editores [54], ve kterém Soudní dvůr konstatoval, že „[c]íle sledovaného článkem 6 směrnice nelze dosáhnout, pokud by spotřebitelé měli mít povinnost sami namítat zneužívající povahu smluvního ustanovení, a že účinnou ochranu spotřebitele lze zajistit pouze v případě, že je vnitrostátnímu soudu přiznána možnost posoudit takovouto klauzuli i bez návrhu [55]. Dále připomínám rozsudek Pannon GSM [56], ve kterém Soudní dvůr tuto judikaturu zpřesnil, když uvedl, že „je vyloučeno, aby čl. 6 odst. 1 směrnice byl vykládán v tom smyslu, že spotřebitel není zneužívající klauzulí vázán pouze v případech, kdy v této věci podal výslovný návrh.“ Soudní dvůr toto tvrzení odůvodnil tím, že „[t]akový výklad by totiž vyloučil možnost, aby vnitrostátní soud [bez návrhu] posoudil v rámci přezkumu přípustnosti návrhu, který mu byl podán, a bez příslušného výslovného návrhu spotřebitele, zneužívající povahu smluvní klauzule“ [57].

93. Jak jsem již měla příležitost uvést ve svém stanovisku ve věci VB Pénzügyi Lízing [58], tuto judikaturu je třeba chápat v tom smyslu, že, zaprvé je vnitrostátní soud na základě unijního práva povinen přezkoumat zneužívající klauzuli bez návrhu, a zadruhé, že nezávaznost zneužívající klauzule musí nastat *ipso iure* [59]. Pouze jsou-li splněny tyto požadavky, je zajištěno, že není nutný žádný zásah spotřebitele k tomu, aby bylo dosaženo nezávaznosti klauzule.

94. Členským státům je tak ponecháno na vůli, aby do svých právních řádů provedly požadavek nezávaznosti smluvní klauzule považované za zneužívající pro spotřebitele tak, že stanoví, že posledně uvedená bude považována za neplatnou *ipso iure*.

C – *Souhrnný závěr*

95. Závěrem je třeba stručně shrnout podstatné výsledky, které bylo možné dovodit v rámci výše provedeného zkoumání předběžných otázek.

96. Přezkum ukázal, že směrnice 93/13 nejenže nebrání zavedení prostředku žaloby v kolektivním zájmu do jednotlivých právních řádů, nýbrž považuje uvedený nástroj navíc za „účinný“ a „přiměřený“ prostředek kolektivní právní ochrany ve smyslu čl. 7 odst. 2, který „brání“ dalšímu použití zneužívajících klauzulí ve smlouvách [60].

97. Ačkoliv členským státům svědčí široká posuzovací pravomoc pro účely úpravy jejich procesních pravidel z důvodu toliko dílčí povahy požadavků článku 7 směrnice 93/13 a přístupu založeného na minimální harmonizaci zvolené unijním zákonodárcem, určité požadavky musí být dodrženy, aby mohlo být dosaženo legislativního cíle ochrany spotřebitelů. Mezi tyto požadavky patří požadavek dbát

54 — Uveden výše v poznámce pod čarou 4.

55 — Tamtéž, bod 26.

56 — Uvedený výše v poznámce pod čarou 5.

57 — Tamtéž, bod 24.

58 — Stanovisko ze dne 6. července 2010, VB Pénzügyi Lízing (rozsudek uvedený výše v poznámce pod čarou 49, bod 105).

59 — Viz Heinig, J., „Die AGB-Kontrolle von Gerichtsstandsklauseln – zum Urteil Pannon des EuGH“, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2009, s. 885, který vykládá názor Soudního dvora v uvedeném rozsudku v tom smyslu, že přezkum bez návrhu může být přípustný pouze při neexistenci závazné povahy uvedené v čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 a nastává *de iure*, aniž se jej spotřebitel dovolával, Viz rovněž Borges, G., „AGB-Kontrolle durch den EuGH“, *Neue Juristische Wochenschrift*, 2001, 2061.

60 — Viz body 39 až 43 tohoto stanoviska.

toho, aby smluvní klauzule, která byla v konkrétním případě kvalifikována jako zneužívající, zůstala pro dotyčné spotřebitele nezávazná [61]. Tomuto cíli v každém případě odpovídá ustanovení, jež přiznává rozhodnutím vnitrostátních soudů, kterým byla určena zneužívající povaha klauzule, účinek nejen vůči účastníkům sporu, nýbrž též vůči každému, kdo uzavřel smlouvu s dotyčným prodávajícím nebo poskytovatelem – uživatelem této klauzule (účinek *erga omnes*) [62]. Žaloby na zdržení se jednání, jejichž forma je v hrubých obrysech upravena touž směrnicí 2009/33, představuje procesní nutnost za účelem dosažení cíle sledovaného směrnicí [63].

98. Mimoto bylo zjištěno, že případný nárok na vrácení nákladů a výdajů fakturovaných na základě použití zneužívající smluvní klauzule přiznané spotřebitelům není upraven směrnicí 93/13; uvedená směrnice však takovému pravidlu vnitrostátního práva v zásadě nebrání [64]. Konečně z provedeného přezkumu vyplývá, že mnohé svědčí pro to, že sporná klauzule odpovídá skutkové podstatě klauzule uvedené v bodu 1 písm. j) přílohy a splňuje kritéria umožňující kvalifikovat ji jako zneužívající ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13. Nicméně vnitrostátnímu soudu přísluší, aby v konečném výsledku rozhodl o tom, zda je klauzule zneužívající [65]. Pokud bude zneužívající povaha klauzule prokázána, směrnice 93/13 nebrání určení její neplatnosti *ipso iure*, v souladu s relevantními ustanoveními vnitrostátního práva [66].

VII – Závěry

99. S ohledem na veškeré výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky položené Pest Megyei Bíróság takto:

„1) Článek 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 a 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách je třeba vykládat v tom smyslu, že nebrání vnitrostátnímu ustanovení, podle kterého zneužívající smluvní klauzule použitá konkrétním prodávajícím nebo poskytovatelem ve spotřebitelských smlouvách není závazná pro žádného spotřebitele ve spotřebitelských smlouvách uzavřených s uvedeným prodávajícím nebo poskytovatelem, pokud vnitrostátní soud určil neplatnost nebo nezávaznost uvedené klauzule v rámci kolektivní žaloby podané zákonem určenou a k tomu řádně legitimovanou entitou.

2) Článek 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 a 2 směrnice nepřiznávají spotřebiteli, který není účastníkem řízení, nárok na vrácení nákladů vzniklých na základě zneužívající smluvní klauzule, pokud byla zneužívající povaha klauzule určena v řízení, které se jej netýká. Článek 8 směrnice však nebrání vnitrostátnímu ustanovení, které přiznává spotřebiteli za takového předpokladu nárok na vrácení.

3) Smluvní klauzule, ve které prodávající nebo poskytovatel stanoví jednostrannou změnu obecných obchodních podmínek, aniž ve smlouvě výslovně popíše způsob změny ceny nebo uvedl pádný důvod, spadá mezi klauzule popsané v bodu 1 písm. j) přílohy k čl. 3 odst. 3 uvedené směrnice. Vnitrostátnímu soudu, který rozhoduje v konkrétní věci, však přísluší, aby rozhodl o zneužívající povaze uvedené klauzule. Směrnice 93/13 nebrání vnitrostátnímu ustanovení, které stanoví neplatnost takové klauzule *ipso iure*.“

61 — Tamtéž, bod 51.
62 — Tamtéž, bod 61.
63 — Tamtéž, body 66 a násl.
64 — Tamtéž, bod 76.
65 — Tamtéž, bod 87.
66 — Tamtéž, bod 94.